

Отримані результати відображають виниклі проблеми щодо зайнятості в країнах ЄС та зниження сукупного попиту. Все більша кількість країн змушені зменшувати заробітну плату та скорочувати зайнятість, що призводить до зменшення внутрішнього попиту і інвестування та згубно впливає на торгівлю в рамках ЄС.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, результати аналізу досвіду збалансованості ринку праці показали, що Україна займає середню позицію за рівнем збалансованості ринку праці серед країн ЄС та Росії, що є достатньо позитивним моментом функціонування ринку праці України. Для того, щоб підвищити рівень збалансованості ринку праці України і, як наслідок, соціально-економічного рівня держави, необхідно досягти достатньо високого рівня конкурентоспроможності держави за допомогою підтримки двох взаємодоповнюючих систем перепідготовки: одна система повинна сприяти зниженню напруженості на ринку праці (перепідготовка вивільнених і тих, які вивільняються працівників); друга – вирішувати принципово нову задачу власне випереджаючої перепідготовки кадрів відповідно до потреб розвитку інноваційної економіки. Така система регулювання ринку праці на основі сумісного використо-

вування державного і ринкового механізмів дозволить мінімізувати відхилення між попитом і пропозицією на робочу силу в довгостроковому періоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Колот А.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
2. Лібанова Е.М. Ринок праці / Е.М. Лібанова. – К. : ЦНП, 2003. – 224 с.
3. Вишневицкий Д. М. Профессионально-квалификационная структура рабочей силы в странах с развитой рыночной экономикой (опыт и перспективы) / Д. М. Вишневицкий // Труд за рубежом. – 2003. – № 1(57). – С. 19-55.
4. Маршавін Ю.М. Шляхи забезпечення професійно-кваліфікаційної збалансованості ринку праці і ринку освітніх послуг / Ю. М. Маршавін. – Демографія та соціальна економіка: науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – № 2. – 2006. – С. 143-150.
5. Краткая характеристика стран ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/media-centre>.
6. Официальный сайт Федеральной службы государственной статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : – http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/publications/catalog/doc_1138623506156.

УДК 316.454.4+316.334.3

Кирилюк В.В.

*асистент кафедри управління персоналом та економіки праці
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

СОЦІАЛЬНЕ ВИКЛЮЧЕННЯ ТА ВКЛЮЧЕННЯ: ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ ЗГУРТОВАНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто основні підходи щодо розуміння понять «соціальне виключення» та «соціальне включення», причини та особливості соціального відторгнення. Висвітлені питання соціального залучення з позиції соціальної згуртованості суспільства, підкреслюючи, що обидві концепції – соціального залучення та соціальної згуртованості – є взаємозалежними та взаємопідсилюючими. Запропоновано ряд рекомендацій щодо подолання бар'єрів на шляху до соціального залучення та підвищення рівня соціальної згуртованості суспільства.

Ключові слова: соціальне виключення, соціальне включення, соціальна згуртованість, соціальна політика, громадянське суспільство.

Кирилюк В.В. СОЦИАЛЬНОЕ ИСКЛЮЧЕНИЕ И ВКЛЮЧЕНИЕ: ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛЬНУЮ СПЛОЧЕННОСТЬ ОБЩЕСТВА

В статье рассмотрены основные подходы к пониманию понятий «социальное исключение» и «социальное включение», причины и особенности социального отторжения. Освещены вопросы социального привлечения с позиции социальной сплоченности общества, подчеркивая, что обе концепции – социального привлечения и социальной сплоченности – являются взаимозависимыми и взаимосоиливающимися. Предложен ряд рекомендаций по преодолению барьеров на пути к социальному привлечению и повышению уровня социальной сплоченности общества.

Ключевые слова: социальное исключение, социальное включение, социальная сплоченность, социальная политика, гражданское общество.

Kyrylyuk V.V. SOCIAL EXCLUSION AND INCLUSION: THEIR IMPACT ON SOCIAL COHESION OF SOCIETY

This paper reviews the main approaches to understanding the concepts of «social exclusion» and «social inclusion», causes and features of social exclusion. The problems from the standpoint of social inclusion social cohesion of society – emphasizing that both concepts – social inclusion and social cohesion are interdependent and mutually reinforcing. A number of recommendations for overcoming barriers to social inclusion and improve social cohesion of society.

Keywords: social exclusion, social inclusion, social cohesion, social policy, civil society.

Постановка проблеми. Протягом останнього часу у всьому світі відзначається стійкий прогрес у досягненні соціально-економічного розвитку, сприянні більш ширшій підтримці демократичних цінностей та зміцнення співробітництва між уря-

дами, соціальними інститутами і громадянськими суспільствами. Проте поряд з цим нерівність і відторгнення не тільки зберігаються, а й розширюють межі свого негативного впливу через виникнення у суспільствах таких негативних соціальних умов, як

посилення відмінностей та маргіналізація певних груп людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальне виключення як наукова категорія і проблема активно досліджується в розвинутих країнах. Свідченням цього є роботи П. Абрахамсона, У. Бека, З. Баумана, Ф. Бородкіна, П. Стробела тощо. Серед українських учених цю тему розвивають Н. Толстих, О. Давидюк, С. Оксамитна, В. Хмелько, В. Звонар та ін. Проте мало дослідженими залишаються питання впливу соціального виключення та включення на соціальну згуртованість суспільства.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні особливостей соціального виключення та пошуку можливих напрямків удосконалення соціального залучення, що сприятиме підвищенню рівня соціальної згуртованості суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальне відторгнення визначає широке коло соціально-економічних процесів, що призводять до виключення окремих осіб або цілих груп населення зі звичних для суспільства соціальних зв'язків, практик та способу життя. Внаслідок соціального відторгнення суспільні групи не мають можливості повною мірою скористатися правами на освіту та охорону здоров'я, зайнятись та належний рівень життя, задоволення культурних, релігійних, соціальних потреб [1, с. 22]. Соціальне відторгнення пов'язують не лише з відтворенням соціальної нерівності, а й з розривом соціальних зв'язків та кризою ідентичності, що охоплює значну частину суспільства і негативно впливає на соціальну згуртованість суспільства.

У вітчизняній економічній літературі термін «соціальне відторгнення» з'явився нещодавно. До теперішнього часу він не увійшов у широкий науковий обіг і не визначений у нормативних актах нашої держави. Сама ж концепція соціального виключення була створена в розвинутих європейських країнах для вивчення та опису становища специфічних груп населення. Поняття є неоднозначним, з'явилося в процесі еволюції уявлень і аналітичних категорій, здатних описувати процеси, що призводять до кризи чи розриву соціальних зв'язків індивідів з суспільством.

Зародженню концепції сприяли політекономічні та соціологічні теорії минулих років. Давню традицію в побудові різних схем відтворення добробуту та бідності мають макроекономічні теорії, зокрема, теорії «порочних кіл зубожіння», що зародилися у західних економічних колах в 40-і рр. ХХ ст. Вони пояснюють відтворення несприятливих обставин різних суспільств

шляхом замкнених циклів у розвитку, в процесі яких суспільство проходить через ряд станів, повертаючись, зрештою, до вихідного. У соціології дана проблема знайшла відображення в роботах Маркса (теза про прогресуючу поляризацію та пауперизацію пролетаріату), М. Вебера в його розумінні нерівних «життєвих шансів», у неоеволюціоністських теоріях стратифікації, в теорії структурації Е. Гіденса.

Генезис поняття «соціальне виключення» відображено на рисунку 1.

Соціальне виключення – багатогранний процес, що переходить від повної інтеграції через неповну зайнятість і порушення соціальних відносин до відокремлення чи виключення. Розглядати відторгнення як процес особливо корисно в контексті його впливу на соціальну згуртованість, оскільки це дає можливість виявити причини соціального виключення та знайти можливі шляхи соціального залучення відторгнутих осіб у суспільні процеси.

І вітчизняними, і зарубіжними авторами соціального виключення часто пов'язується з бідністю та низькими доходами, відсутністю доступу до ринку праці. Особи, охарактеризовані як бідні, є чи не основною групою серед соціально виключених, оскільки достатній рівень забезпеченості гарантує індивіду доступ до тих чи інших суспільних благ і позбавляє його статусу виключеного, або значно пом'якшує стан виключеності.

1960-ті роки – поява поняття «виключення» у французькій соціології. На той час соціальне виключення пояснювалося як існування певної групи населення на узбіччі економічного прогресу. В даному випадку використання поняття обмежується описом механізмів відтворення майбутнього субпролетаріату.

1970-ті роки – у роботах Р. Ленуара було показано, що феномен «виключення» набуває характеру не індивідуальної невдачі та непристосованості деяких індивідів («виключених»), а соціального феномену, витoki якого полягають у принципах функціонування сучасного суспільства.

1980-1990-ті роки – термінологія соціального виключення була поступово прийнята на офіційному рівні більшості країн-членів Європейського Союзу. Особливо активно концепція соціального виключення почала досліджуватися у Великобританії та Німеччині.

2014 рік. Європейський Союз трактує соціальне відторгнення, – як процес, за якого окремі групи населення або окремі люди не мають можливості повною мірою брати участь у суспільному житті внаслідок своєї бідності, відсутності базових знань і можливостей, або в результаті дискримінації.

Рис. 1. Генезис поняття «соціальне відторгнення»

Джерело: розробка автора

Причини соціального відторгнення мають складний та багатоплановий характер. Їх можна розглядати на різних рівнях. Перша група причин залежить від окремого індивідууму і пов'язана з суспільним та економічним устроєм на національному рівні: особливостями ринку праці, розвитком соціальної інфраструктури та її територіальним розміщенням, розвитком засобів комунікації, якістю послуг соціальної сфери, ментальними та культурними особливостями.

Другу групу причин можна розглядати на індивідуальному рівні. Вони пов'язані зі специфікою окремих людей або груп людей: фізичними обмеженнями, належністю до певної раси або етнічної групи, статусом мігранта або ВІЛ-інфікованого та ін. Зрозуміло, що ці дві групи причин є тісно пов'язані між собою. Так, міра соціального відторгнення людини з обмеженими фізичними можливостями залежить не лише від стану здоров'я самої людини, а значно – від ставлення до неї з боку суспільства, від того, як вона забезпечена спеціальними засобами й умовами для самореалізації та спілкування, а також наскільки неупереджено ставляться до таких людей оточуючі [1, с. 23].

Ще одна група причин розглядається на глобальному рівні: глобальні тенденції до поглиблення диференціації між окремими країнами призводять до «відторгнення» цілих націй. Про це пише Р. Купер: «Країни сучасного світу можна поділити на дві групи. Держави, які входять до однієї з них, беруть участь у світовій економіці і в результаті мають доступ до глобального ринку капіталу та передових технологій. До другої групи належать ті, хто, не приєднуючись до процесів глобалізації, не тільки прирікають себе на відстале існування, а й ризикують зазнати абсолютного краху» [2, с. 125].

В сучасній науковій літературі соціальне відторгнення поділяють на чотири основні види (рис. 2).

Відторгнення від економічного життя не тільки спричиняє низький рівень життя, а й обмежує можливості щодо доступу до якісної освіти, одержання необхідних медичних послуг, участі у культурному та соціальному житті суспільства. Безробіття або низький статус на ринку праці, а також нестача доходів, що перешкоджає доступу до ресурсів, товарів та послуг, є основними рушійними силами відторгнення від економічного життя.

Політичне відторгнення зумовлене тим, що певна частина населення, незадоволена ефективністю і

якістю сучасних демократичних інститутів та політичних процесів, вважає себе відторгнутою від політичного життя. Крім того, існують бар'єри для участі окремих груп населення у політичному житті. Низький рівень доходів, залежність від державної допомоги та патерналістські погляди на державу є тими чинниками, що обмежують політичне залучення людей старшого віку. Це іноді спричиняє їх схильність до «економічного» голосування, перш за все, на виборах до місцевих органів влади. Апатія та недовіра до політичних процесів відсторонює молодь від участі у політичному житті. Застарілі стереотипи у поєднанні із слабкою державною підтримкою гендерного балансу перешкоджають залученню до політичного життя жінок.

До культурного відторгнення також відноситься відторгнення окремих індивідів чи груп осіб від освітньої сфери. Воно сприяє спадкоємству владних позицій дітьми еліти, що знаходиться в даний час на вершині соціальної піраміди (підтримує самозбереження структури системи в стабільному стані). Проте варто звернути увагу і на другий аспект – держава прагне під контролем думки і переконання молоді, оскільки вони – найбільш небезпечні для влади (відомо, що багато реформ у демократичних країнах світу розпочинались саме зі страйків студентів). Подібна орієнтація держави вже формує цілий букет насильницьких тактик, сполучених з соціальним виключенням: бюрократичні перепони для створення альтернативних шкіл, нікчемне фінансування бібліотек, встановлення державних стандартів, нерівні можливості отримання освіти і т. д. [3].

Соціальне відторгнення потребує відповідної реакції суспільства, яка повинна відобразитися в соціальних процесах суспільства. Саме таким масштабним багаторівневим соціальним процесом є політика соціального залучення. За визначенням Європейської комісії, соціальне залучення – процес, що забезпечує для тих, хто має ризик бідності та соціального відторгнення, можливості та ресурси, необхідні для того, щоб повною мірою брати участь в економічному, соціальному та культурному житті, досягти рівня життя та добробуту, що відповідають нормальним стандартам у суспільстві, у якому вони живуть [3]. Соціальне залучення забезпечує людям більш широкі можливості для участі у процесі прийняття рішень, що впливають на їх життя, та доступ до основних прав.

Соціальне включення повинно бути елементом соціальної політики, діяльності системи інституцій, відповідальних за її здійснення. Основним суб'єктом соціальної політики, як відомо, є держава. Вона має два найбільш важливі і значимі набори інструментів для боротьби з цим явищем, а саме: законодавчі та бюджетні важелі. Дія перших проявляється в розробці й реалізації законодавчих актів, спрямованих і на причини соціального виключення, і на власне соціально виключені категорії населення.

Бюджетні інструменти передбачають фінансове забезпечення превентивної діяльності різноманітних соціальних

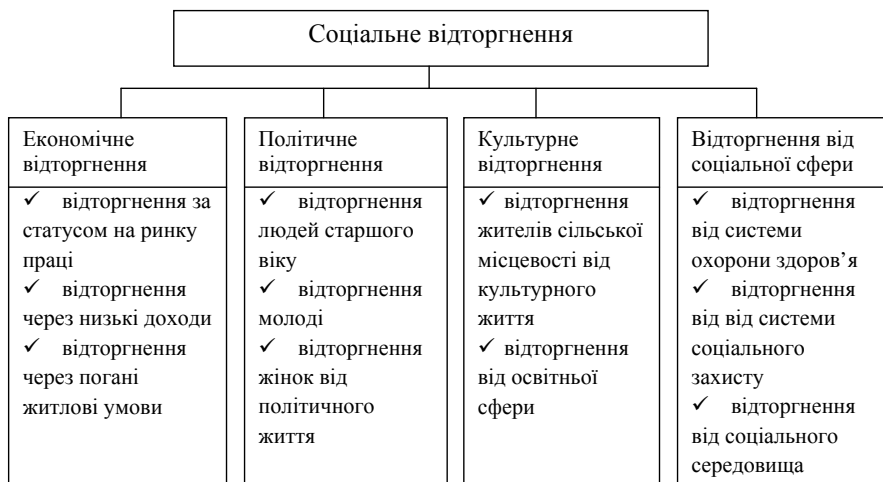

Рис. 2. Основні види соціального відторгнення

Джерело: розробка автора

служб. Йдеться про широкий спектр заходів соціальної політики, орієнтованих на всі верстви населення з метою підтримання якості життя, розвитку трудового потенціалу і накопичення людського капіталу. Вони передбачають законодавче й бюджетне забезпечення функціонування освіти, охорони здоров'я, соціально-побутової сфери, сфери культури тощо [4, с. 26].

Заходи, спрямовані на соціально виключених та наслідки соціального виключення у своїй сукупності, являють собою окремий складник системи державної соціальної політики – соціальний захист (соціальне забезпечення).

У системі соціального захисту населення найважливішим елементом виступає соціальне страхування, до складу якого належать пенсійне, медичне, страхування від безробіття та від нещасних випадків на виробництві. Деякі дослідники вважають соціальне страхування наріжним каменем системи соціального захисту. Основна мета соціального страхування – забезпечення достатнього рівня компенсації доходу трудящих у разі втрати працездатності або роботи й реабілітаційних заходів. Соціальне страхування як спосіб боротьби із соціальним виключенням нерозривно пов'язане з трудовою діяльністю людини як члена соціуму [4, с. 26].

Поряд із державною політикою соціального захисту значний вплив на політику соціального включення мають процеси соціальної інтеграції. Соціальна інтеграція виступає початковим етапом соціального згуртування, що обумовлює її соціетальну цінність. Процес інтеграції (від лат. *integratio* – з'єднання, відновлення) являє собою об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності. При повній інтеграції здійснюється найбільш успішне «вливання» людини в суспільство, ефективне засвоєння нею простору соціокультурних контактів, міжособистісної комунікації, що створює передумови для наступної соціальної солідаризації і соціальної згуртованості. Успішна соціальна інтеграція на груповому рівні потенційно створює передумови для успішної мікросоціальної згуртованості, а інтеграція в суспільство – основу для ефективної мікросоціальної згуртованості [5, с. 168].

Для кращого розуміння значення впливу процесів соціального виключення та включення на рівень соціальної згуртованості розглянемо схему такого впливу (рис. 3).

Окремі механізми та прояви соціального відторгнення зазвичай не послаблюють, а перетворюються на нові рушійні сили відторгнення, формуючи замкнуте коло, коли одна деривація веде до іншої, що призводить до стійкого багатовимірного відторгнення. Це, в свою чергу, знижує рівень соціальної згуртованості, веде до поглиблення соціально-економічних проблем у суспільстві.

Внаслідок процесів соціальної інтеграції та включення формується взаємодія всередині громади або суспільства; посилюються та поліпшуються міжособистісні, групові, інституційні, формальні й неформальні стосунки. З часом вони перетворюються

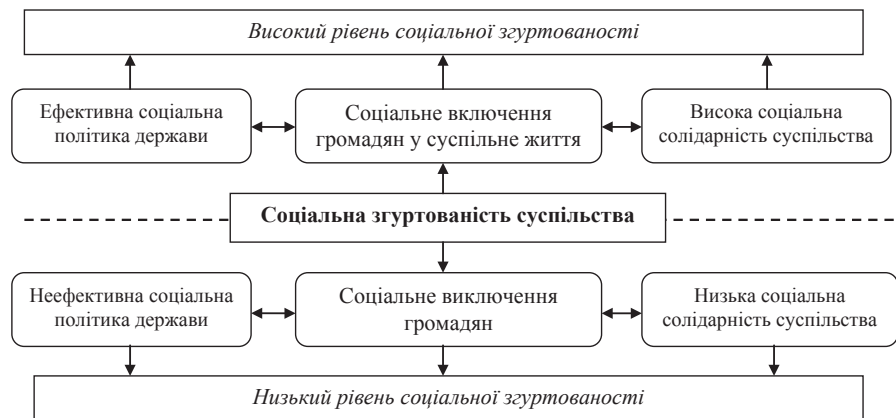

Рис. 3. Схема впливу процесів соціального виключення і включення на соціальну згуртованість суспільства

Джерело: розробка автора

на мережі, здатних охопити кожного члена громади завдяки встановленим зв'язкам. Згуртованими вважаються спільноти із розвиненими стосунками: як горизонтальними і вертикальними, так і багатовекторними та багаторівневими.

Висновки. Дослідження показало, що саме процеси соціального виключення та включення, поряд із соціальною солідарністю і соціальною політикою держави, безпосередньо впливають на рівень соціальної згуртованості у суспільстві. Ігнорування проблем соціального виключення у суспільстві може призводити до негативних наслідків у всіх сферах життєдіяльності людини. Велике значення для подолання виключення мають процеси соціального включення, інтеграції та взаємодії.

У ході соціальної взаємодії в результаті зміцнення і розвитку соціальних мереж створюється відповідна соціальна інфраструктура, здатна сприяти згуртованості: швидко мобілізуватися і реагувати на соціальні загрози і виклики (наприклад, для захисту від стихії, протидії недемократичній владі або антисоціальним проявам інших членів суспільства); досягати суспільних цілей (наприклад, складати та реалізувати стратегічний план розвитку певного населеного пункту); висловлювати солідарність тощо.

Одним із ефективних механізмів боротьби із соціальним виключенням може стати міжсекторне партнерство як організована взаємодія трьох суспільних секторів (державного, громадського і бізнес-сектору), яка передбачає паритетність і взаємність дій учасників політики соціального включення, що забезпечує процесові системність на основі використання потенціалу кожного з партнерів, а також взаємної компенсації їх слабких характеристик. Саме така стратегія є основою для подальшого формування високого рівня соціальної згуртованості суспільства, що сприятиме ефективному соціально-економічному розвитку держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гриненко А.М., Кирилук В.В. Соціальне відторгнення як основна перешкода соціальної згуртованості суспільства. Актуальні проблеми розвитку економіки в контексті глобальних викликів : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45-річчю факультету міжнародної економіки 19-20 вересня 2013 р. – Одеса : «Атлант», 2013. – С. 22-24.
2. Бухарова М.В. О феномене «социального исключения» : материалы XI региональной научно-технической конференции «Вузовская наука – Северо-Кавказскому региону». Том вто-

- рой. Общественные науки. – Ставрополь : СевКавГТУ, 2007. – С. 123-134.
3. Національна доповідь про людський розвиток 2011 року: «Україна на шляху соціального залучення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf.
 4. Звонар В.П. Соціальне виключення та включення як предмет політики соціально-економічного розвитку України // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Економіка. – Луцьк, 2010. – С. 25-29.
 5. Кирилюк В.В. Соціальна згуртованість як інститут розвитку громадянського розвитку // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Том 3. – Хмельницький, 2013. – № 3(200). – С. 166-171.

УДК 331.101.6

Крюкова О.Ю.

*аспірант кафедри економіки праці та менеджменту
Кіровоградського національного технічного університету*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПРАЦІ НА МІКРОРІВНІ

У статті розглянуто фактори, що найбільшим чином впливають на продуктивність праці фахівців підприємств автомобільної галузі, та виявлено резерви її підвищення. На основі анкетування було складено рейтинг факторів, яким приділяється найбільше уваги на підприємствах, та факторів, що є найбільш впливовими, на думку працівників підприємств. Шляхом співставлення груп рейтингів запропоновано шляхи підвищення продуктивності інтелектуальної праці фахівців на підприємствах.

Ключові слова: продуктивність інтелектуальної праці, автомобільна галузь, впливові фактори, мотивація праці, диспропорції.

Крюкова О.Ю. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ТРУДА НА МИКРОУРОВНЕ

В статье рассмотрены факторы, которые в наибольшей степени влияют на производительность труда специалистов предприятий автомобильной отрасли, и выявлены резервы ее повышения. На основе анкетирования был составлен рейтинг факторов, которыми уделяется наибольшее внимание на предприятиях, и факторов, которые являются наиболее влиятельными, по мнению работников предприятий. Путем сопоставления групп рейтингов предложены пути повышения производительности интеллектуального труда специалистов на предприятиях.

Ключевые слова: производительность интеллектуального труда, автомобильная отрасль, влиятельные факторы, мотивация труда, диспропорции.

Kriukova O.Y. THE WAYS TO INCREASING THE INTELLECTUAL LABOR PRODUCTIVITY AT THE MICRO LEVEL

In the article have been considered factors which have most influence on the professionals' labor productivity of automotive industry and have been discovered the reserves its improvement. On the basis of questionnaires has been prepared the rating of factors, which paid most attention on the enterprises, and the factors that are most influential in the opinion of employees. By comparison of ranking groups have been suggested the ways to improve the intellectual labor productivity of specialists on the enterprises.

Keywords: intellectual labor productivity, automotive industry, influential factors, labor motivation, imbalances.

Постановка проблеми. Продуктивність праці як економічна та соціальна категорія є важливим показником, що відображає рівень життя населення, економічного зростання та конкурентоспроможності країни [6, с. 30]. Однак економічні процеси сучасності вимагають нового підходу до вивчення даної категорії та до шляхів її підвищення. На сьогоднішній день в усіх сферах господарювання відбувається процес інтелектуалізації праці. В умовах трансформації змісту праці та переходу економіки на новий рівень інтелектуального розвитку постала потреба у пошуку шляхів підвищення продуктивності інтелектуальної праці за інноваційної моделі розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти щодо продуктивності праці, методики її оцінки та механізмів її підвищення розглядаються у роботах таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як М. Акулов, Т. Базарова, Д. Богиня, В. Брич, С. Вігужинська, В. Вітвіцький, Н. Власова, Н. Волгіна, Р. Гаврилов, Б. Генкін, О. Головіна, Б. Грабовецький, В. Гриньова, О. Грішнова, Г. Завіновська, А. Калина, А. Колот, О. Левченко, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Михайловська, В. Мостова, Г. Савицька, М. Семикіна, О. Ткачук, Л. Фільштейн, Ф. Хміль, Т. Чернова та ін.

Постановка завдання. Основне завдання дослідження полягає в пошуку механізмів та шляхів під-

вищення продуктивності праці фахівців автомобільної галузі за умов формування інноваційної моделі економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні тенденції, такі як глобалізація, безперервний процес створення нових технологій, постійне зростання попиту на інновації, посилення конкуренції, зміна споживчого попиту, зміни в економічних та політичних структурах, а також ролі держави в підтримці економіки знань – змінили спосіб ведення бізнесу [5, с. 7]. Природним та неминучим явищем стає перехід країн до інноваційної моделі економіки.

Відбувається переоцінка людського фактору в економіці: зростає роль творчих кадрів – людей, що володіють знаннями і є носіями нововведень в сфері організаційної, науково-технічної та екологічної культури [3, с. 75]. Саме тому у питанні щодо підвищення продуктивності праці увага зміщується з фізичної до інтелектуальної праці фахівців.

Для визначення механізму підвищення продуктивності праці інтелектуальних працівників на мікрорівні було проведено анкетування серед фахівців на підприємствах автомобільної галузі. Для аналізу були відібрані підприємства-конкуренти, що займаються реалізацією автомобілів.

Анкетування було проведено серед фахівців підприємств ГК «АІС», корпорації «УкрАвто» та корпорації «Богдан-Авто Холдинг». Дані підприємства